

Рекомендовано Вченою радою
ДВНЗ "Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди"
Протокол № 3 від 27 жовтня 2014 р.

Видання здійснено за сприяння Міжнародної Експертної Агенції
"Консалтинг і Тренінг" та Східно-Європейського Інституту Психології

Редакційна колегія випуску:

Кремень В.Г., Савченко О.Я., Маноха І.П., Ляшенко О.І., Коцуру В.П.,
Рик С.М., Вашуленко М.С., Бех І.Д., Калмикова П.О.

Відповідальний редактор випуску:

Маноха І.П., доктор психологічних наук, професор

Гуманітарний вісник ДВНЗ "Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди" – Додаток 1 до Вип. 5, Том V (56) : Тематичний випуск "Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору". – К.: Гнозис. 2014. – 528 с.

Humanitarian Bulletin SU "Pereyaslav-Khmelnytsky Pedagogical University by H.Skovoroda" – Supplement 1 to Vol. 5, Volume V (56): Thematic Issue "Higher Education in Ukraine in the context of integration into the European educational space." - K.: Gnosis, 2014. - 528 p.

Збірник затверджено постановою Президії ВАК України
з психологічних та філософських наук від 14.04.2010 №1-05/3,
педагогічних наук від 06.10.2010 №3-05/6.

У тематичному випуску вміщені наукові статті фахівців з литацької вищої освіти, присвячені актуальній проблемі входження України до європейського освітнього простору. Перспективи євроінтеграційних процесів у сфері вищої освіти, вимоги Болонського процесу та питання готовності України відповідати цим вимогам, моніторинг якості освіти, стандарти європейського освітнього простору та завдання, що стоять перед вищою освітою України сьогодні - ось далеко не повний спектр проблем та питань, до висвітлення та спроби розв'язання яких звертаються автори випуску. У центрі уваги також питання управління якістю освіти, перспективи запровадження механізмів сучасного освітнього менеджменту, а також - умови й напрями оптимізації та розвитку вищої освіти України в сучасних умовах. Для фахівців-освітян, науковців, дослідників психолого-педагогічних та управлінських проблем розвитку освітньої справи в Україні та за її межами.

ISBN 978-966-2760-18-7(5)

- © Переяслав-Хмельницький ДПУ ім. Г. Сковороди, 2014 р.
- © Східно-Європейський Інститут Психології, 2014 р.
- © Міжнародна Експертна Агенція "Консалтинг і Тренінг", 2014 р.
- © Видавництво "Гнозис", 2014 р.

ТЕМАТИЧНИЙ ВИПУСК

ВИЩА ОСВІТА УКРАЇНИ У КОНТЕКСТІ ІНТЕГРАЦІЇ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

Додаток 1 до Вип. 5, том V (56), 2014 р.

Тематичні рубрики випуску:

Болонський процес і перспективи розвитку вищої освіти в Україні, Європі та світі

Управління якістю освіти: стандартизація та інноваційність

Моніторинг якості освіти: засоби, технології та перспективи

Сучасний освітній менеджмент: економічні, організаційні та психологічні засоби реалізації в Україні, Європі та світі

Філософія та психологія освіти

Послідовність загальної середньої та вищої освіти як європейський стандарт

Новітні засоби навчання: проблеми впровадження та стандартизації

Психолого-педагогічні та організаційні умови запровадження європейських стандартів вищої освіти в Україні

**Болонський процес і перспективи розвитку вищої освіти
в Україні, Європі та світі**

Управління якістю освіти: стандартизація та інноваційність

Моніторинг якості освіти: засоби, технології та перспективи

**Сучасний освітній менеджмент: економічні, організаційні та психологічні
засоби реалізації в Україні, Європі та світі**

Філософія та психологія освіти

**Послідовність загальної середньої та вищої освіти
як європейський стандарт**

Новітні засоби навчання: проблеми впровадження та стандартизації

**Психолого-педагогічні та організаційні умови запровадження європейських
стандартів вищої освіти в Україні**

**The Bologna process and prospects of higher education
in Ukraine, Europe and the world**

Management for the quality of education: experience and innovations

Monitoring the quality of education: tools and technologies

**Modern means of training and education:
problems of implementation and standardization**

Philosophy and Psychology of Education

The sequence of secondary and higher education as a European standard

**Modern educational management: economic, organizational and psychological
means implementation in Ukraine, Europe and the world**

**Psychological, educational and organizational conditions for the implementation
of European standards of higher education in Ukraine, Europe and the world**

**Психолого-педагогічні та
організаційні умови запровадження
європейських стандартів вищої
освіти в Україні**

ФЕДОРОВА О. П.,
кандидат медичних наук,
доцент, кафедра сімейної медицини і
терапії, ФПО,
Запорізький державний
медичний університет,
м. Запоріжжя

СУЧАСНІ АСПЕКТИ НАВЧАННЯ В ІНТЕРНАТУРІ ЗА ФАХОМ “ЗАГАЛЬНА ПРАКТИКА - СІМЕЙНА МЕДИЦИНА”

У статті розглядають питання впровадження сучасних методи підготовки лікарів-інтернів за фахом “загальна практика - сімейна медицина в умовах реформування вищої освіти та інтеграції в європейських освітній простір. Показана система опанування практичними навичками в період очного періоду навчання в інтернатурі.

Ключові слова; лікарі-інтерни, післядипломна освіта, практичні навички.

В статье рассмотрены вопросы внедрения современных методов подготовки врачей-интернов по специальности “общая практика - семейная медицина” в условиях реформирования высшего образования и интеграции в европейское образовательное пространство. Показана система освоения практическими навыками в период очного периода обучения в интернатуре.

Ключевые слова: врачи-интерны, последипломное образование, практические навыки.

In the article the question of family medicine postgraduate education is discussed in conditions of reformation and integration into European educational society. It is shown the methods of practical skills development in the period of full-time training period of internship.

Key words: interns, postgraduate education, practical skills.

Підготовка якісних медичних кадрів є незаперечною першочерговою задачею для українського суспільства в умовах інтеграції до європейського та світового освітнього простору. Входження України в європейський освітній простір - це закономірне явище, обумовлене реалізацією стратегічного курсу на інтеграцію до європейського політичного, економічного і правового простору. Одним з основних напрямків інтеграції визначено впровадження європейських норм та стандартів в освіті. Модернізація освіти в нашій країні необхідна для досягнення стратегічної мети розвитку науки та освіти [5]. Система освіти повинна забезпечувати підготовку самостійної, самодостатньої людини та висококваліфікованого спеціаліста. Реалізувати це можливо завдяки створенню гнучкої, індивідуальної, мобільної системи підготовки майбутніх спеціалістів, яка повинна ґрунтуватися на ідеї безперервного навчання упродовж всього життя. Цей процес включає не тільки приведення законодавчої та нормативно-правової бази національної вищої освіти у відповідність до світових та європейських вимог, упорядкування переліку медичних спеціальностей, а й перегляду змісту вищої освіти, забезпечення високої якості, запровадження сучасних технологій навчання з високим рівнем інформатизації навчального процесу та удосконалення професійної підготовки, забезпечення досягнення успіху у кар'єрі. Такий підхід надасть можливість підготувати фахівців, здатних забезпечити перехід до суспільства, що базується на новітніх телекомунікаційних технологіях та посилити міжнародну конкурентоспроможність випускників вищих навчальних закладів.

Сучасні вчені, теоретики і практики, прагнуть розробити довгострокову програму структурної адаптації національної освітньої політики до нових міжнародних умов, наголошують на пріоритетності реалізації програми навчання людини впродовж усього життя з широким доступом до різноманітних освітніх і культуральних надбань різних країн та збереженням найкращих національних традицій. Вища медична освіта в Україні зараз характеризується динамікою поглиблення процесів удосконалення змісту, форм і методів навчання як на додипломному так і післядипломному етапі. Запроваджена ще на початку 2000 років етапна, ступенева підготовка фахівців, поява нових освітньо-кваліфікаційних рівнів "бакалавр" та "магістр" надала широкі можливості для задоволення освітніх потреб особистостей [1]. Вона забезпечувала гнучкість загальноосвітньої, загальнокультурної та наукової підготовки майбутніх фахівців, зокрема, лікарів, можливість підвищення їхнього соціального захисту на ринку праці та інтеграцію у світове освітянське співтовариство.

Однак, час минає і виникли нові тенденції та спрямованості. У новому Законі про вищу освіту в Україні у розділі післядипломної освіти запропонована нова форма підготовки лікарів - резидентура (ст. 47) Виникла потреба у

резидентах. Що ж таке резидент? Згідно Webster's Medical Dictionary: "Резидент - це лікар, який закінчив медичну школу і інтернатуру і тепер отримує навчання в спеціалізованій області такій, як наприклад, хірургія, внутрішня медицина, патологія тощо. Отримання дозволу на практику у всіх медичних і хірургічних спеціальностях вимагає задовільного завершення програми резидентури". Є певна етапність у підготовці резидентів. У різних країнах вона має їх різну кількість. Наприклад, у Німеччині, Ізраїлі, Румунії існує одноетапна - після отримання диплому лікаря навчання продовжується в інтернатурі чи в резидентурі. У таких країнах, як Швеція та Великобританія - двоетапна - після отримання диплому лікаря навчання в інтернатурі, а потім в резидентурі чи на спеціалізації. Триетапна існує у США, Польщі, Франції: після отримання диплому лікаря навчання продовжується в інтернатурі, потім в резидентурі, а після неї - спеціалізація на вузьких спеціальностях [4]. В Україні розглядається триетапна підготовка лікарів на післядипломному періоді навчання. Однак, процеси реорганізації, реструктуризації і реформування, перебудови в галузі медичної освіти дуже складні і потребують часу і зміни навчальних планів. Тому зараз робиться наголос на підвищенні якості освіти, універсальності підготовки фахівця та його адаптованості до ринку праці.

В медичному вузі велика увага приділяється засвоєнню практичних навичок майбутніх спеціалістів упродовж всього періоду навчання, а найбільше - на післядипломному етапі. Весь період навчання на додипломному навчанні за фахом "загальна практика - сімейна медицина" майбутні лікарі готуються згідно "Наскрізної програми підготовки студентів медичних факультетів та лікарів-інтернів для оволодіння практичними навичками та методиками, необхідних для подальшої роботи на посадах лікарів "загальної практики - сімейної медицини" [3]. Метою створеної наскрізної програми є покращення засвоєння практичних навичок та практичних методик, що застосовуються у практичній діяльності лікаря загальної практики - сімейної медицини. Програмою передбачається проведення практичних занять на клінічних базах кафедри в поліклініках, у відділеннях сімейної медицини, навчально-практичних центрах первинної медико-санітарної допомоги, амбулаторіях сімейного лікаря та стаціонарах. Відомо, що майбутній сімейний лікар повинен опанувати практичними навичками понад 20 різних спеціальностей у межах необхідних компетенцій [6]. Однак, щоб ця робота була виконана якісно необхідно значно більше часу, ніж приділяється на практичних заняттях в період додипломного періоду навчання, тому значною мірою це завдання покладається на післядипломний етап.

Основною метою післядипломної підготовки лікаря-інтерна є формування професійної готовності до самостійного прийняття рішень. Для цього необхідні: певний рівень знань, який відповідає доказовій медицині, набір

навиків та вмінь за кваліфікаційною характеристикою спеціаліста. Згідно програми, в медичному університеті тривалість інтернатури за спеціальністю “загальна практика - сімейна медицина” складає два роки і включає в себе заочний та очний періоди. Заочна частина навчання проходить на базах стажування (лікарні, поліклініки, сімейні амбулаторії), очна частина - на клінічних кафедрах університету.

За Болонською декларацією зберігаються традиційні методи навчання: лекції, практичні та семінарські заняття, самостійна робота. Особлива увага приділяється індивідуальному контролю та індивідуальній роботі, яка дозволяє кожному засвоїти практичні навички та вміння, розкрити творчі здібності.

З огляду на акцент на практичну підготовку, в медичних вищих навчальних закладах в інтернаті переглянуто розподіл тематики практичних та семінарських занять, відбулося зменшення кількості лекцій, збільшено години для практичної роботи, впроваджено різні види самостійної роботи.

Ми бажємо поділитися досвідом з індивідуальної роботи з лікарями-інтернами на кафедрі сімейної медицини і терапії факультету післядипломної підготовки Запорізького державного медичного університету. Під час очного періоду навчається одночасно понад 30 осіб, індивідуальна робота проводиться в декількох напрямках: організаційному, методичному, виховному.

Організація навчання в інтернаті. Традиційно навчання лікарів-інтернів, як і студентів, здійснюється за груповим принципом. Хоча кількість осіб у групах невелика (5-7), але якщо в групі є сильні та слабкі інтерни - заняття проводиться на більш низькому рівні. Тому на початку року ми формуємо групи з урахуванням попередньої підготовки лікарів-інтернів, базового контролю за рівнями: високий, середній, низький. Кращі не повинні страждати через оточення посередніх, а останні не повинні бути обділені увагою через відмінників. На другому році проводиться переформування груп з урахуванням результатів проміжної атестації. Обговорення, дискусія в однорідній групі є більш результативними. На початку навчання, при складанні індивідуального плану проходження інтернатури, ми акцентуємо увагу на індивідуальне бажання щодо проходження того чи іншого розділу на базах стажування в залежності від інтересу лікаря-інтерна до певної вузької спеціальності.

Для лікарів-інтернів, які паралельно навчаються в магістратурі складається індивідуальний графік роботи та заліків за темами.

Методика навчання. Індивідуальна робота з кожним лікарем-інтерном спрямована, насамперед, на підвищення якості оволодіння практичними навичками та вміннями. Лікарі-інтерни самостійно курирують хворих, описують госпіталізованих, при цьому викладач перевіряє роботу кожного з вказівкою позитивних або негативних моментів в роботі щодо обстеження хворого, формулювання діагнозу та лікування. Велике значення надається вмінню

самостійно виконувати маніпуляції: проводити плевральну пункцію, лапароцентез, різні види ін'єкцій та ін. Викладач слідкує за тим, щоб кожний оволодів певним навиком в період очної інтернатури та закріпив його в період заочного навчання на базах стажування, надає можливість виконувати дію, страхує молодого фахівця. Кожному, хто навчається надається можливість проводити лабораторно-інструментальні дослідження; реєстрацію ЕКГ, робота з лабораторними експрес-тестами, участь в проведенні спірографії, ДМАТ, холтеровського моніторингу ЕКГ, визначення сатурації кисню, рентгенологічному дослідженні, велоергометри, ЕХОКС, тощо. Для навчання правильному трактуванню лабораторних та інструментальних досліджень у викладачів є набори результатів досліджень, на підставі яких кожний лікар-інтерн в спеціальному журналі записує трактування, а викладач робить відмітку про правильність висновків.

Для опанування практичними навичками в очний період навчання майбутні лікарі сімейної медицини працюють не тільки в умовах стаціонару, але й у поліклініці з лікарями інших спеціальностей (ПОР, офтальмолог, гінеколог, невролог, хірург, травматолог, та ін. }. Окрім того, для інтернів створено графік роботи у сімейній амбулаторії з сімейними лікарями, як у місті, так і в районі [2]. У сімейних амбулаторіях лікарі-інтерни працюють поряд з фахівцями, виконуючи всі маніпуляції, які притаманні сімейним лікарям: проводять прийом населення, виконують маніпуляції, призначають лікування, розробляють план профілактичних заходів індивідуально для кожного пацієнта.

У район виїзд проводиться організовано під безпосереднім керівництвом викладачів кафедри. У майбутніх спеціалістів є можливість засвоїти та оцінити реальну роботу сімейних лікарів залежно від місця розташування первинної ланки надання медичної допомоги населенню - у місті та у сільській місцевості, виявити які практичні навички їм необхідно відпрацювати більш ретельно, або які теоретичні знання необхідно удосконалити в першу чергу.

Згідно Наскрізної програми, надається перелік практичних навичок, якими повинен оволодіти в інтернатурі лікар-інтерн, ступінь оволодіння позначено схематично: "+" - ознайомлення (1-й рівень); "++" - це уміння застосовувати набуті знання та навички при курації хворих, виконувати певні маніпуляції (2-й рівень); "+++" - уміння вже самостійно застосовувати набуті знання та навички в обстеженні, діагностиці і лікуванні хворих (3-й рівень).

Реєстрація засвоєння практичної діяльності проводиться кожним в своєму щоденнику, де є розділи чисельної та якісної характеристики. Індивідуальний підхід передбачає розширення практичних дій, які непередбачені в освітньо-кваліфікаційній характеристиці спеціаліста, розвинути його здібності у спеціальних рольових іграх та ситуаційних завданнях. Наприклад: оволодіння за програмою передбачає ознайомлення з навиком, а інтерн вміє

самостійно застосовувати набуті навички в обстеженні, діагностиці та лікуванні хворих.

Важливим питанням є оцінка якості опанування практичними навичками. Ми використовуємо рейтингову шкалу.

З цією метою на кафедрі для індивідуального підходу до оцінки знань та вмінь, відношення до роботи було розроблено рейтингову шкалу і згідно з нею проводиться атестація очного періоду навчання. Ця шкала складається з 3 груп показників: основні бали (сума середніх оцінок-балів за циклами з поправкою на коефіцієнт тривалості циклу, бали за комп'ютерну тестову програму за фахом, своєчасне оформлення документації, написання рефератів), додаткові бали (засвоєння методів дослідження, непозначених міткою “+++”, участь та виступи на наукових, патолого-анатомічних конференціях, клінічних розборах, створення комп'ютерних програм, відеофільмів). Зменшують рейтинг негативні бали (несвоєчасне оформлення документації, несвоєчасне отримання заліків з циклів, пропуски занять та лекцій з неповажної причини, відсутність на конференціях).

При підготовці методичних рекомендацій до занять ми більше уваги приділяємо формам і методам індивідуальної роботи.

Виховна робота також є важливою складовою частиною навчання в інтернатурі. Цей вид роботи передбачає розкриття потенційних можливостей та творчості у молодих спеціалістів. Це здійснюється наданням кожному можливості працювати та набувати нових практичних навичок за рахунок розширення та урізноманітнення видів самостійної роботи, зміні форми написання рефератів - створення комп'ютерних презентацій щодо питань за певним напрямком медичних спеціальностей. Значне місце в розкритті індивідуальних здібностей займає НДР, яка виконується в період заочного та очного навчання і передбачає аналіз результатів практичної діяльності закладів практичної ланки охорони здоров'я, аналіз наукової літератури за наукової тематикою кафедральної науково-дослідної роботи. Окрім того лікарі-інтерни самостійно проводять науково-дослідну роботу: проводять анкетування хворих з різними нозологіями різноманітними анкетами для визначення якості життя, ефективності лікування хворих, визначення комплаєнсності до лікування. Самостійно проводять аналіз результатів анкетування та роблять висновки. За результатами НДР майбутні фахівці виступають на наукових конференціях молодих вчених. Найбільш обдаровані лікарі-інтерни мають можливість після закінчення інтернатури за рекомендацією кафедри продовжити навчання у клінічній ординатурі або аспірантурі.

Така оцінка роботи лікарів-інтернів сприяє підвищенню зацікавленості у навчанні в інтернатурі, надає можливість проводити диференційований підхід

до оцінки їх роботи та, на майбутнє, підбирати кадри до навчання в резидентурі, аспірантурі.

Для виконання таких розділів, як самостійна, індивідуальна робота, необхідна достатня матеріально-технічна база. В медичних закладах це достатня кількість хворих, апаратури та приладів, лабораторій та лабораторних тестів, фантомів. Нажаль ці умови недостатні і тому не всі розділи програми можуть виконуватись в повному обсязі, що стає перешкодою для високотехнологічного навчання з залученням комп'ютерних технологій. Самостійна та індивідуальна робота в лікувальних закладах не обмежується годинами основного часу роботи, а потребує часу всієї доби.

Медицину порівнюють з мистецтвом, тому лікаря необхідно вчити як музиканта - індивідуально.

Список використаних джерел:

1. Барно Т. О. Принципи, форми і методи кредитно-модульної технології навчання // Матеріали Міжвузівської науково-практичної конференції “Питання впровадження кредитно-модульно-рейтингової системи у навчальний процес”. - Т. 1 - Горлівка, 2007. - С. 105-116.
2. Наказ Міністерства охорони здоров'я України № 1145 від 27. 12. 2013 “План заходів для поліпшення організації роботи баз стажування лікарів-інтернів”.
3. Наскрізна програма підготовки студентів медичних факультетів вищих медичних навчальних закладів IV рівнів акредитації та лікарів-інтернів для оволодіння практичними навичками та методиками, необхідних для подальшої роботи на посадах лікарів “загальної практики - сімейної медицини. - К., 2011. -16 с.
4. Оптимізація підготовки кадрів для первинної медико-санітарної допомоги з урахуванням міжнародного досвіду // [Бабинець Л. С., Боровик І. О., Рябоконт С. С. та ін.] // Сімейна медицина. - 2013. № 6. - С. 10-13.
5. Шевченко Н. Є. Болонський процес та проблеми модернізації системи вищої освіти // Матеріали Міжвузівської науково-практичної конференції “Питання впровадження кредитно-модульно-рейтингової системи у навчальний процес”. Т. 1 - Горлівка, 2007. - С. 16-20.
6. Шекера О. Г., Краснов В. В. Розроблення компетентнісної моделі лікаря загальної практики - сімейного лікаря // Сімейна медицина. - 2013. № 6. - С. 21-23.

ТАБАЧНИК І.Г. , Обґрунтування методики дослідження ставлення до здоров'я юнацтва з узялежною поведінкою	426
ТЕРЕШКО І.Г. , Українознавство як фундаментальний чинник захисту етнокультурного простору та збереження національних інтересів (на досвіді УДПУ імені Павла Тичини)	433
ТИРОН О.М. , Емоційний інтелект як чинник формування іншомовної компетентності майбутніх моряків	442
ТОПЧІЙ О.В. , Лінгвістична компонента реалізації принципу академічної мобільності студента	454
УСИК О.Ф. , Педагогічні умови підготовки майбутнього соціального педагога до роботи з сиротами в соціальному гуртожитку	462
ФЕДОРОВА О.П. , Сучасні аспекти навчання в інтернатурі за фахом "Загальна практика – сімейна медицина"	471
ФОМЕНКО Т.М. , Структура і зміст соціокультурної компетентності майбутніх фахівців-аграріїв	478
ЦИГАНОК О.О. , Позааудиторна підготовка студентів-філологів до українознавчої роботи на базі Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини	488
ЦИНА В.І. , Експериментальне дослідження рівнів особистісної професійної зрілості майбутніх педагогів	498
ЗМИРИЛЬЯСОВА С.С. , Особенности експлікації гендерної проблематики в педагогічній пресі України 2-ї половини ХХ в. – 1989 г. (На матеріалі газети «Учительська газета» і журналів «Семья і школа», «Радянська школа», «Дошкільне виховання», «Українська мова і література в школі»)	505
ЯРХО Т.А. , Основные дидактические принципы креативной математической подготовки в современном техническом университете	514